



SURXONDARYO VILOYATI ADLIYA BOSHQARMASINING TASHKILIY-HUQUQIY SHAKLLANISHI VA KADRLAR SIYOSATI: TARIXIY-HUQUQIY TAHLILI

Yoqubov Bobur Bozor o'g'li

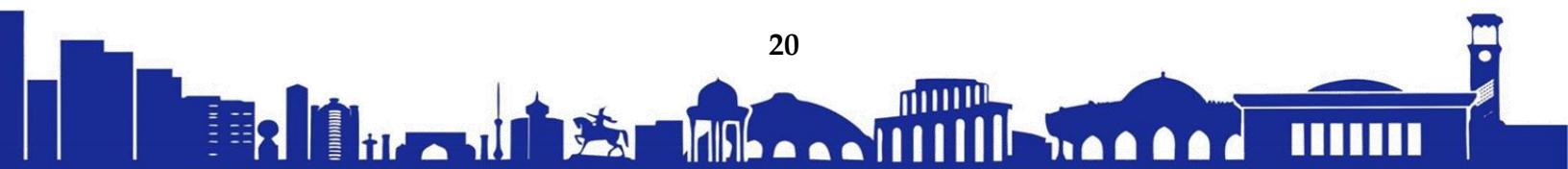
Surxondaryo viloyati Termiz davlat
universiteti Yuridik fakulteti

Mamanarov. X. X.

Yurisprudensiya yo'nalishi yuridik fakulteti
davlat va huquq asoslari kafedra o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada Surxondaryo viloyati adliya boshqarmasining tashkil etilish bosqichlari, uning davlat boshqaruvi tizimidagi o'rni va kadrlar salohiyatini shakllantirishning tarixiy dinamikasi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda arxiv materiallari va huquqiy hujjatlar asosida tizimning institutsional rivojlanishi va malakali mutaxassislarni tayyorlash masalalari yoritilgan. Ushbu ilmiy maqolada Surxondaryo viloyati adliya boshqarmasining tashkiliy-huquqiy asosi shakllanishining tarixiy retrospektiv tahlili amalga oshirilgan. Tadqiqot davomida hududiy adliya organlarining davlat boshqaruvi tizimidagi iyerarxik o'rni, ularning funksional vazifalari evolyutsiyasi va kadrlar salohiyatini shakllantirishdagi strategik yondashuvlar o'rganilgan. Maqolada kadrlar ta'minoti masalasi nafaqat miqdoriy ko'rsatkichlar, balki professional kompetensiya va huquqiy etika nuqtayi nazaridan ham tahlil qilingan. Shuningdek, mustaqillik yillarida adliya xodimlarining malakasini oshirish tizimidagi institutsional o'zgarishlar va zamonaviy raqamli texnologiyalarning kadrlar samaradorligiga ta'siri yoritib berilgan.

Abstract: This article scientifically analyzes the stages of formation of the Justice Department of the Surxondaryo region, its role in the state administration system, and the historical dynamics of personnel potential development. Based on archival materials and





legal documents, the study highlights the institutional evolution of the system and the issues of training qualified specialists. This scientific article provides a historical retrospective analysis of the formation of the organizational and legal framework of the Justice Department of the Surxondaryo region. The research examines the hierarchical position of regional justice bodies in the state administration system, the evolution of their functional duties, and strategic approaches to the formation of personnel potential. The issue of personnel provision is analyzed not only through quantitative indicators but also from the perspective of professional competence and legal ethics. Furthermore, the article highlights the institutional changes in the system of advanced training for justice personnel during the years of independence and the impact of modern digital technologies on personnel efficiency.

Kalit so‘zlar: Adliya boshqarmasi, Surxondaryo, kadrlar ta‘minoti, institutsional islohotlar, huquqiy xizmat, davlat boshqaruvi. Adliya tizimi, Surxondaryo tajribasi, tashkiliy tuzilma, kadrlar siyosati, yuridik ta‘lim, institutsional tahlil, huquqiy islohotlar, arxiv hujjatlari, professional kompetensiya, davlat xizmati.

Key words: Department of Justice, Surxondaryo, personnel provision, institutional reforms, legal service, state administration. Justice system, Surxondaryo experience, organizational structure, personnel policy, legal education, institutional analysis, legal reforms, archival documents, professional competence, civil service

Kirish

O‘zbekiston Respublikasida huquqiy davlat barpo etish va qonun ustuvorligini ta‘minlash jarayonida adliya organlarining o‘rni beqiyosdir. Xususan, Surxondaryo viloyati adliya boshqarmasining tashkil etilishi hududda qonuniylikni mustahkamlash, aholining huquqiy madaniyatini oshirish va davlat boshqaruvi organlari faoliyatini muvofiqlashtirishda muhim poydevor bo‘ldi. Tarixiy nuqtayi nazardan qaraganda, ushbu tizimning shakllanishi hamda kadrlar korpusining professional darajaga ko‘tarilishi murakkab va bosqichma-bosqich kechgan jarayon hisoblanadi. Davlat boshqaruvining samarali mexanizmini yaratishda adliya organlari nafaqat ijro etuvchi hokimiyatning bir bo‘g‘ini, balki jamiyatda huquqiy barqarorlikni ta‘minlovchi strategik institut hisoblanadi. Surxondaryo viloyati o‘zining geografik joylashuvi, demografik o‘shish sur‘atlari va ijtimoiy-iqtisodiy salohiyati bilan O‘zbekistonning muhim hududlaridan biri sanaladi.





Shu bois, viloyat Adliya boshqarmasining tashkiliy-huquqiy shakllanishi va kadrlar ta'minoti tarixini o'rganish – mintaqada qonun ustuvorligi qanday bosqichlardan o'tganini anglash imkonini beradi.

Bugungi kunda "Inson qadri uchun" tamoyili asosida olib borilayotgan islohotlar sharoitida, adliya organlarining hududiy tuzilmalari kadrlar salohiyatini tahlil qilish, ularning tarixiy tajribasini umumlashtirish va mavjud muammolarni ilmiy jihatdan asoslash amaliy ahamiyatga ega. Ayniqsa, professional yuridik kadrlar tayyorlash va ularni joy-joyiga qo'yish masalasi davlat xizmatini isloh qilishning ustuvor yo'nalishi bo'lib qolmoqda.

Tadqiqotning nazariy va huquqiy asosi.

Mazkur tadqiqotning nazariy asosi sifatida O'zbekiston Respublikasining "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi Qonuni, adliya organlari faoliyatini tartibga soluvchi Prezident farmon va qarorlari, shuningdek, taniqli huquqshunos olimlarning davlat boshqaruvi va kadrlar menejmentiga oid ilmiy qarashlari xizmat qiladi. Surxondaryo viloyati misolida adliya tizimi kadrlarining professional kompetensiyasi va ularning ma'naviy-axloqiy qiyofasini shakllantirish masalalari ijtimoiy-huquqiy fenomen sifatida talqin etiladi.

Muammoning qo'yilishi va o'rganilish obyekti.

Tadqiqot obyekti sifatida Surxondaryo viloyati Adliya boshqarmasining 1990-yillardan boshlab hozirgi davrgacha bo'lgan institutsional faoliyati olingan. Muammoning asosiy mohiyati shundaki, mustaqillikning dastlabki yillarida kadrlar ta'minoti asosan sobiq ittifoq davri mutaxassislari hisobiga shakllangan bo'lsa, XXI asrning birinchi choragiga kelib, milliy yuridik kadrlar maktabining yangi avlodi shakllandi. Bu jarayondagi davomiylik va uzilishlar, kadrlarni attestatsiyadan o'tkazish tizimining takomillashishi va korrupsiyaga qarshi kurash mexanizmlarining joriy etilishi maqolaning markaziy tahlil yo'nalishini tashkil etadi.

Asosiy Qism

1. Tashkiliy shakllanishning tarixiy bosqichlari





Surxondaryo viloyati adliya boshqarmasining poydevori O‘zbekiston SSR Adliya xalq komissarligi (keyinchalik vazirlik) tarkibida hududiy bo‘linma sifatida shakllangan. Mustaqillikning ilk yillarida, ya‘ni 1992-yil 8-yanvarda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni bilan Adliya vazirligi faoliyati tubdan isloh qilingach, viloyat boshqarmasi ham yangi huquqiy maqomga ega bo‘ldi.

Boshqarma faoliyatining asosiy yo‘nalishlari quyidagilardan iborat bo‘lgan:

1. Normativ-huquqiy hujjatlarning huquqiy ekspertizasini o‘tkazish.
2. Notariat va FHDYo organlari faoliyatini boshqarish.
3. Yuridik xizmat ko‘rsatish sifatini nazorat qilish.

2. Kadrlar ta‘minoti va professionalizm

Kadrlar siyosati boshqarmaning eng ustuvor yo‘nalishi hisoblanadi. Dastlabki yillarda mutaxassislar asosan Toshkent davlat yuridik instituti bitiruvchilari hamda tajribali sud-huquq xodimlari hisobiga shakllantirilgan.

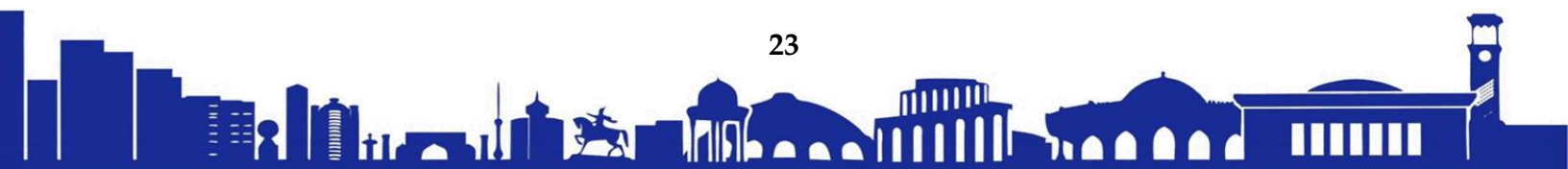
"Kadrlar — adliya tizimining intellektual salohiyati va xalq bilan muloqotdagi ko‘zgusidir."

Kadrlar ta‘minotining tarixiy rivojlanishini uchta davrga bo‘lish mumkin:

1. Shakllanish davri (1990-yillar): Kadrlar tanqisligi sharoitida tizimni tajribali mutaxassislar bilan to‘ldirish.
2. Modernizatsiya davri (2000-2017 yillar): Axborot texnologiyalarini o‘zlashtirgan kadrlar oqimining kirib kelishi.
3. Raqamli transformatsiya davri (2018-yildan hozirgacha): "Adliya — xizmat ko‘rsatuvchi organ" tamoyili asosida kreativ fikrlovchi yuristlarni tayyorlash.

3. Davlat xizmatlari va institutsional o‘zgarishlar

So‘nggi yillarda viloyat adliya boshqarmasi tarkibida Davlat xizmatlari markazlari va Intellektual mulk bo‘limlarining tashkil etilishi kadrlar tarkibining nafaqat miqdoriy, balki sifat jihatidan ham o‘zgarishiga olib keldi. Hozirda boshqarma tizimida faoliyat





yuritayotgan kadrlar o'rtacha yoshi sezilarli darajada yoshargan bo'lib, bu tizimga innovatsion yondashuvlarni olib kirdi.

1. Surxondaryo viloyati adliya boshqarmasining tashkiliy-huquqiy poydevori

Surxondaryo viloyati adliya boshqarmasining tashkiliy shakllanishi O'zbekiston milliy davlatchiligi taraqqiyotining ajralmas qismidir. Mustaqillik e'lon qilingandan so'ng, 1992-yil yanvar oyida Adliya vazirligi tizimi yangi demokratik talablar asosida qayta tashkil etildi. Viloyat boshqarmasi ushbu davrda nafaqat ijro etuvchi hokimiyat organi, balki mintaqada normativ-huquqiy hujjatlarning qonuniyligini nazorat qiluvchi asosiy filtr vazifasini bajara boshladi.

Tarixiy ma'lumotlarga ko'ra, 1990-yillarning o'rtalariga kelib boshqarma tuzilmasida quyidagi muhim o'zgarishlar yuz berdi:

1. Huquqiy targ'ibot va ma'rifat bo'limlarining kuchaytirilishi: Viloyatning chekka tumanlarida aholining huquqiy savodxonligini oshirish maqsadida tizimli ishlar yo'lga qo'yildi.

2. Qonunchilikni tizimlashtirish: Mahalliy davlat hokimiyati organlari (hokimliklar) tomonidan qabul qilinayotgan qarorlarning Konstitutsiyaga muvofiqligini ta'minlash mexanizmi yaratildi.

2. Kadrlar siyosati: Strategik tanlov va professional rivojlanish

Kadrlar ta'minoti masalasi Surxondaryo adliya tizimida doimo murakkab va mas'uliyatli jarayon bo'lib kelgan. Boshqarma kadrlar tarkibining shakllanishini uchta asosiy metodologik yondashuv orqali tahlil qilish mumkin:

1. Akademik bazani shakllantirish: 1990-2000-yillarda kadrlar zaxirasi asosan Toshkent davlat yuridik instituti hamda respublikadagi boshqa yirik oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilari hisobiga to'ldirilgan. Surxondaryolik yosh mutaxassislarning o'z viloyatlariga qaytib, adliya tizimida faoliyat boshlashi "mahalliy kadrlarni seleksiya qilish" bosqichining boshlanishi edi.

2. Attestatsiya va rotatsiya tizimi: Kadrlar sifatini nazorat qilish maqsadida adliya xodimlarini davriy attestatsiyadan o'tkazish va tumanlararo rotatsiya qilish amaliyoti joriy





etildi. Bu korrupsion xavflarni kamaytirish va xodimlarning ko‘p qirrali tajriba orttirishiga xizmat qildi.

V) Kompetensiya va ixtisoslashuv: Bugungi kunda kadrlar ta‘minotida nafaqat umumiy yuridik bilim, balki IT-huquqshunoslik, xalqaro huquq va media-huquq kabi tor ixtisosliklarga bo‘lgan talab ortmoqda. Surxondaryo adliya boshqarmasi xodimlari orasida xorijiy tillarni bilish darajasi (IELTS/CEFR) bo‘yicha talablar qo‘yilishi kadrlar korpusining zamonaviy qiyofasini yaratdi.

3. Institutsional transformatsiya va raqamli adliya davri

2017-yildan boshlab boshqarma faoliyatida "keskin burilish" davri boshlandi. Davlat xizmatlari ko‘rsatish tizimining adliya organlariga o‘tkazilishi kadrlar tarkibini tubdan yangilashni talab qildi.

1.Intellektual salohiyat tahlili: Hozirgi kunda boshqarma tizimida faoliyat yuritayotgan kadrlar tarkibining 85 foizidan ortig‘ini 35 yoshgacha bo‘lgan yosh mutaxassislar tashkil etadi. Bu esa tizimning dinamikligini va yangiliklarga ochiqqligini ta‘minlamoqda.

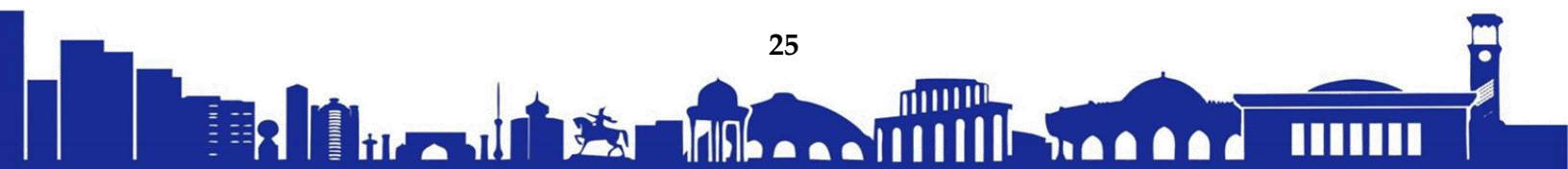
2.Davlat xizmatlari markazlari integratsiyasi: Viloyatning barcha tumanlarida tashkil etilgan markazlar adliya kadrlaridan nafaqat huquqiy bilimni, balki mijozlar bilan ishlash (customer service) va menejment ko‘nikmalarini ham talab qilmoqda.

4. Kadrlar ta‘minotidagi tarixiy muammolar va yechimlar

O‘tmishda kadrlar qo‘nimsizligi va moddiy-texnik bazaning yetishmasligi asosiy to‘siq bo‘lgan bo‘lsa, bugun davlat adliya organlari xodimlarining ijtimoiy himoyasi va munosib mehnat sharoitlari yaratilishi ushbu muammolarni bartaraf etdi. Surxondaryo viloyati misolida tuman adliya bo‘limlari uchun zamonaviy binolarning qurilishi va xodimlarni uy-joy bilan ta‘minlash dasturlari kadrlar barqarorligining kafolati bo‘lib xizmat qilmoqda.

Xulosa

Surxondaryo viloyati adliya boshqarmasining o‘tgan davr mobaynidagi faoliyati shuni ko‘rsatadiki, tizimning muvaffaqiyati bevosita uning tashkiliy tuzilmasi mukammalligi va kadrlar tanlashdagi shaffoflikka bog‘liq.



Kadrlar ta'minoti masalasida "meritokratiya" (loyiqlik) tamoyilining joriy etilishi hududda inson huquqlari himoyasini yangi bosqichga olib chiqdi. Kelgusida raqamli adliya tizimini rivojlantirish orqali kadrlar samaradorligini yanada oshirish boshqarmaning strategik maqsadi bo'lib qoladi. Surxondaryo viloyati adliya boshqarmasining tashkiliy shakllanishi va kadrlar ta'minoti tarixini ilmiy-nazariy tahlil qilish natijasida quyidagi fundamental xulosalarga kelindi:

1. Institutsional barqarorlik va evolyutsiya.

Boshqarmaning shakllanish jarayoni O'zbekiston mustaqilligining dastlabki yillaridagi murakkab siyosiy-huquqiy sharoitlarda kechgan bo'lsa-da, o'tgan davr mobaynida u hududda qonuniylikni ta'minlovchi eng barqaror institutga aylandi. Tashkiliy tuzilmaning takomillashib borishi, xususan, tuman adliya bo'limlari va davlat xizmatlari markazlarining integratsiyalashuvi boshqaruv samaradorligini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqdi.

2. Kadrlar korpusining transformatsiyasi.

Kadrlar siyosatining tarixiy tahlili shuni ko'rsatadiki, tizim "miqdoriy to'ldirish" bosqichidan "sifatli professionalizm" bosqichiga to'liq o'tdi. Bugungi kunda Surxondaryo adliya tizimi kadrlar korpusi nafaqat yuridik bilimga ega mutaxassislar, balki zamonaviy menejment va raqamli texnologiyalarni mukammal egallagan yangi avlod vakillaridan tarkib topgan. Bu esa davlat organlarining xalqqa yaqinlashishi va byurokratik to'siqlarning kamayishiga xizmat qilmoqda.

3. Mintaqaviy o'ziga xoslik va huquqiy madaniyat.

Surxondaryo viloyatining demografik o'sishi va tadbirkorlik subyektlarining ko'payishi adliya kadrlaridan yuqori mobil harakatchanlik va huquqiy moslashuvchanlikni talab etmoqda. Tarixiy tajriba shuni isbotladiki, kadrlar qo'nimsizligini oldini olishning eng samarali yo'li — bu xodimlarni ijtimoiy himoya qilish va ularning kasbiy o'sishini (karyera pillapoyasini) shaffof tizim asosida qurishdir.

Kelajakdagi istiqbollar uchun tavsiyalar:

Tadqiqot natijalariga tayangan holda, kelgusida tizimni yanada takomillashtirish uchun quyidagilar taklif etiladi:





1. Intellektual resurslarni optimallashtirish: Kadrlar zahirasini shakllantirishda hududiy oliy o‘quv yurtlari bilan "Adliya-universitet" hamkorlik modelini yanada kuchaytirish.

2. Raqamli kompetensiya: Adliya xodimlarini sun‘iy intellekt va "Big Data" tahlili bo‘yicha ixtisoslashtirilgan kurslarda o‘qitish orqali qarorlar qabul qilish jarayonini tezlashtirish.

3. Ilmiy-amaliy markaz: Boshqarma qoshida viloyat adliya tarixi va huquqiy amaliyotini doimiy tadqiq etuvchi monitoring guruhini tashkil etish.

Xulosa qilib aytganda, Surxondaryo viloyati adliya boshqarmasining tashkiliy rivojlanishi va kadrlar ta‘minoti — bu mintaqada adolat va qonun ustuvorligini qaror toptirishga qaratilgan uzoq yillik strategik jarayonning mahsulidir. Ushbu tarixiy tajribani o‘rganish kelajakda yanada samarali davlat boshqaruvi modelini yaratishga poydevor bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – T.: “O‘zbekiston”, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 13-apreldagi “Davlat adliya organlari va muassasalari faoliyatini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5415-sonli Farmoni.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – T.: “O‘zbekiston”, 2021.
4. Xudayberdiyev A. O‘zbekistonda adliya organlari tarixi. – T.: Toshkent davlat yuridik universiteti, 2015.
5. Karimov I.A. O‘zbekiston: mustaqillikka erishish ostonasida. – T.: "O'zbekiston", 2011.
6. Surxondaryo viloyati davlat arxivi materiallari (1992-2005 yillar fondi).
7. Saidov A.X. O‘zbekiston huquqiy tizimi. – T.: "Adolat", 2010.
8. Jo‘rayev N. O‘zbekistonning yangi tarixi. – T.: “Sharq”, 2018.
9. Adliya vazirligi yillik hisobotlari to‘plami (2015-2023).

